

Virginia Popović, Ivana Janjić – **Cultura (a)română din Serbia în context european, Editura Gutenberg Univers, 2015**

Dumitru MIHĂILESCU,
Colegiul Particular „Vasile Goldiș” Arad

Apărut recent, volumul **Cultura (a)română din Serbia în context european**, a fost realizat în cadrul Proiectului Colocviul internațional EUROPA: Centru și Margine - Cooperare culturală transfrontalieră, 2015, organizat de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Primăria Municipiului Arad, Centrul Municipal de Cultură Arad, Revista „Studii de Știință și Cultură”.

Nu există, cred, o introducere mai bună pentru această recenzie, decât o succintă prezentare a autoarelor.

Doamna Virginia Popović este conferențiar universitar doctor la Departamentul de Limba și literatura română al Facultății de Filosofie din Novi Sad, a publicat un număr însemnat de studii referitoare la literatura în limba română din Voivodina, fiind membru în diferite organisme științifice de specialitate, precum și în colegii științifice și colective de redacție ale unor importante publicații.

Cealaltă autoare, Ivana Janjić este asistent universitar la Facultatea de filosofie din Novi Sad și a efectuat cercetări în părțile de sud ale Serbiei

pentru a cunoaște populația aromână din această zonă, având preocupări constante pentru promovarea multiculturalismului.

În **Argument**, ni se explică scopul acestei lucrări: “aducerea în actualitate a elementelor identitare și culturale ale aromânilor din sudul Serbiei și ale românilor din Voivodina” (p. 8), autoarele realizând o cercetare comparativă istorico-etnografică a culturii române și aromâne din Serbia în context european.

Noutatea demersului inițiat de către autoare este evidențiată de dr. Mircea Măran în **Prefață**: “... pentru prima dată sunt în același loc prezentate mai aprofundat două comunități românești (sau românofone) care aparent nu au prea multe tangențe, în afară de rădăcinile lingvistice comune. Este vorba despre românii din Banatul sârbesc, o comunitate care prin identitatea sa națională și confesională, prin tradiția istorică și prin limbă se poate considera, pe bună dreptate, drept o parte componentă a corpului etnic românesc, și de aromânii din sudul Serbiei, comunitate pe cale de dispartiție și identitate.” (9)

În **Introducere**, autoarele se referă la impactul literaturilor naționale asupra literaturilor minorităților și la faptul că Serbia este un spațiu unde se cultivă interculturalitatea la toate nivelurile, aici găsindu-se cea mai mare concentrație de limbi și culturi din Peninsula Balcanică.

Lucrarea are o organizare bipartită. Prima parte, autor dr. Virginia Popović, este intitulată **Cultura românilor din Voivodina**, iar partea a doua, autor drd. Ivana Janjić se referă la **Cultura aromânilor din sudul Serbiei**.

Prima parte a lucrării este structurată în patru capitole: 1. Cultura și literatura în Banatul sârbesc înainte de 1918, 2. **Săptămânalul Libertatea** și revista **Lumina** – promotori ai culturii spirituale a românilor din Voivodina, 3. Romanul românesc din Voivodina. 4. Poezia de limbă română din Voivodina.

În primul capitol, care este cel mai extins, Virginia Popović se referă la primele activități culturale, la rolul publicațiilor românești dinaintea de 1918 din Banatul sârbesc (**Convorbiri literare, Educatorul, Steaua, Familia**) și al intelectualilor români din secolul al XIX-lea (C. Diaconovici-Loga, Paul Iorgovici, Nicolae Tincu Velia, A. Șaguna). O mențiune aparte trebuie acordată secțiunii care se referă la **Poezia română din Voivodina în era globalizării**, un studiu dens în care se subliniază faptul că “sentimentul apartenenței la un alt spațiu lingvistic, precum și conexiunea cu literatura română au creat, pentru scriitorii români din Serbia, un cert statut identitar (p. 30), literatura română din Voivodina fiind o literatură relativ tânără care, într-o perioadă relativ scurtă, a marcat o adevărată evoluție artistică în plan estetic, în căutarea identității naționale.

În capitolul următor, autoarele evidențiază rolul săptămânalului **Libertatea** și al revistei **Lumina**, care au întreținut interesul cititorilor pentru scrisul în limba română, în paginile lor fiind prezenți scriitorii români din Banatul sârbesc și din România.

Capitolele **Romanul românesc din Voivodina** și **Poezia de limbă română din Voivodina** sunt adevărate micromonografii ale fenomenului literar din Voivodina. Autoarea dovedește o apreciabilă capacitate de sinteză, reușind să stabilească momentele importante în “clădirea istoriei romanului voivodinean”, precum și contribuția principalelor voci lirice la înnoirea poeziei. Observator fin și precis al fenomenului literar, autoarea constată că până la jumătatea secolului al XX-lea nu s-a publicat nici un roman, iar “drumul afirmării epicului în literatura română postbelică din Voivodina [...] nu este prea roditor, romanul înregistrează doar pe alocuri succese demne de amintit”. (p. 68), proza dezvoltându-se pe linie traditionalistă, realitatea socială evocată fiind una rurală. Alta este situația poeziei, unde, spune autoarea, “se produc deschideri către o poezie actuală, către un limbaj poetic modern, neoavangardist, atingând prin câteva voci inconfundabile pragul de sus al liricii românești actuale.” (p. 67)

A doua parte a lucrării, **Cultura aromânilor din sudul Serbiei** este realizată de drd. Ivana Janjić și are cinci capitole: 1. **Aromânii din Serbia – o minoritate pe cale de dispariție**, 2. **Aromânii din Serbia reprezentați în cifre**, 3. **Cultura aromână – cultură balcanică**, 4. **Nume de familie la aromânii din sudul Serbiei**. 5. **Motivații pentru învățarea dialectului aromân în Serbia**. Demersul autoarei se bazează pe o bibliografie de specialitate esențială și pe cercetări pe teren pentru cunoașterea populației aromâne din sudul Serbiei. În urma analizei datelor statistice oferite de recensământul populației din diferite perioade, autoarea ajunge la concluzia că această comunitate aromână din Serbia este “o minoritate care de-a lungul secolelor dispăre încet” (p. 89), aromânii aparținând grupului etnic cu o populație bătrână, vârsta medie fiind 55,7 ani.

Se remarcă secțiunea dedicată culturii, tradițiilor și folclorului aromânilor, obiceiurilor de nuntă - peșitul – noțiuni mitologice și religioase, autoarea exemplificând cu un text în aromână. Interesant ar fi fost dacă ar fi dat și traducerea.

Considerații interesante face autoarea în legătură cu numele de familie ale aromânilor din sudul Serbiei, aceste nume provenind din vechi supranume care definesc întregul grup.

În capitolul **Motivații pentru învățarea dialectului aromân din Serbia** autoarea urmărește examinarea factorilor motivaționali în învățarea aromânei, rolul profesorilor în motivarea studenților pentru a învăța o limbă, scopul final fiind „de a-i ajuta pe descendenții aromânilor să păstreze identitatea culturală și să învețe limba maternă a strămoșilor lor.” (p. 137)

Prin tonul riguros științific al expunerii, prin varietatea informației și prin volubilitatea comunicării, lucrarea de față reprezintă o contribuție importantă pentru punerea în valoare a culturii române și aromâne din Serbia. Lucrarea se recomandă atât specialiștilor, cât și unui public larg, interesat de istoria limbii și culturii române.